

ВПЛИВ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ НА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто роль нетрадиційних уроків в процесі навчання учнів початкових класів. Увагу звернено на структуру, мету, завдання, типи нетрадиційних уроків. Розроблено конспект інтерактивного уроку з англійської мови.

Ключові слова: нетрадиційний урок, початкова школа.

Сучасний загальноосвітній навчальний заклад покликаний навчати і виховувати таку молодь, яка була б спроможною активно включатися в усі сфери суспільного життя незалежної України, забезпечити прогрес становлення і розвитку, оволодіти позитивним досвідом старших поколінь і збагачувати його власними надбаннями. Про це, зокрема йдеться у Законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ ст.).

Одним із провідних шляхів якісного розвитку оновлення сучасної школи лежить у площині реформування всіх її ланок, особливо початкової.

Система освіти на всіх рівнях її освіти ставить за мету формування творчої, свідомої особистості. Тому і постає необхідність надати певну допомогу учням у активізації їхньої інтелектуальної та емоційної діяльності, спрямувати навчальний процес в особистісну площину. Забезпечити організацію ефективного та свідомого навчання можливо за умови знання та вмілого використання різноманітних форм організації навчання.

В сучасній школі основною формою навчання є класно-урочна система, а урок виступає основною формою організації навчальної роботи в цій системі.

Проблемам уроку, його організації, структури, типів присвятили низку досліджень А.Алексюк, В.Онищук, В.Дяченко, В.Паламарчук та ін.

Питанням організації уроку займалися такі педагоги як В.Оконь, І.Казанцев, І.Купісевич, О.Савченко, І.Харламов та ін. Серед відомих у сучасній педагогічній науці форм навчання урок є найбільш розробленим у дослідженнях Ю.Зотова, С.Іванова, М.Казанцева, Г.Кирилової, Ю.Мальованого, М.Махмутова, В.Онищука.

Дослідження свідчать, що традиційні уроки на сучасному етапі розвитку початкової освіти, не вповні забезпечують високий рівень знань, умінь і навичок молодших школярів. Тому творчі вчителі шукають такі форми і методи навчання, які збуджували б процес сприйняття, кардинально змінювали б відношення учнів до навчання.

Одним із провідних напрямів методичного оновлення уроків в початковій школі є введення у навчальний процес нетрадиційних форм організації навчання, які дозволяють урізноманітнити форми і методи роботи з учнями, відходити від шаблонів, сприяють вихованню творчої особистості школяра, розширенню функцій учителя, дають можливість враховувати специфіку навчального матеріалу та індивідуальні особливості учнів.

Погляди педагогів щодо нетрадиційних форм організації навчання розходяться: одні вбачають в них прогрес педагогічної думки, правильний крок до демократизації школи, інші – порушення педагогічних принципів, вимушеним відходом вчителя під напругою лінивих учнів, які не хочуть і не вміють серйозно працювати. Водночас більшість педагогів-практиків все ж таки схиляються до думки, що зниження рівня

знань у значній мірі пояснюється якістю уроку: надійним стандартом, шаблоном, формалізмом. Тому для підвищення ефективності уроку, залучення учнів до активної і плідної праці необхідно впроваджувати інноваційні методи та прийоми навчання, шукати альтернативні форми навчання [2, 5].

Отже, нетрадиційний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру. Л.Лухтай називає нестандартним такий урок, який не вкладається (повністю або частково) в рамки виробленого дидактикою, на якому вчитель не дотримується чітких етапів навчального процесу, методів, традиційних видів роботи [4]. На цій підставі можна стверджувати, що нетрадиційний урок – це розвиток, рух структури традиційного уроку. Отже, якщо хоча б один елемент традиційного уроку буде реалізовано нетрадиційним способом, то вже такий урок певною мірою можна назвати нетрадиційним, або традиційним з нетрадиційним виконанням одного із елементів. Річ у тім, що реалізація хоча б одного елемента уроку нетрадиційним шляхом пов'язана зі зміною тривалості інших елементів уроку, а це означає, що автоматично змінюється і структура уроку, а отже, урок стає нетрадиційним.

Нестандартний урок, на думку О.Митник і В.Шпак, з'являються завдяки нестандартній теорії, вдумливому самоаналізу діяльності вчителя передбаченню перебігу тих процесів, які відбуваються на уроці, а найголовніше – завдяки відсутності штампів у педагогічній технології [5]. Отже, можна стверджувати, що нестандартні уроки народжені самою педагогічною практикою. Цим урокам притаманні свої особливості – оригінальність задуму, сюжету, що дає змогу говорити про такі кроки як про „нетрадиційні”, творчі, авторські. Такі уроки сприяють розвитку мислення і мовлення школярів, їх пам'яті, ініціативи, працьовитості та багатьох інших позитивних якостей.

Структура нестандартних уроків також відмінна від традиційної. Елементи традиційного уроку – організація учнів до роботи на уроці, перевірка домашнього завдання, мотивація, актуалізація опорних знань, організація вивчення нового матеріалу, закріплення й осмислення матеріалу, узагальнення і застосування – присутні і на нестандартних уроках, але в незвичних формах.

Цей урок характерний ще й тим, що якщо у підготовці традиційного уроку основна вага лягає на плечі учителя, то у нетрадиційному уроці ми маємо концентрацію вольових, інтелектуальних, емоційних зусиль учнів, як під час уроку, так і при його проведенні. У зв'язку з цим можна виділити значну пізнавально-організаційну і творчу активність учнів.

Суть нестандартних уроків, на думку О.Антипової, В.Паламарчук, Д.Рум'янцевої, полягає у структуруванні змісту і форм, що викликає насамперед інтерес учнів, концентрацію їх вольових, інтелектуальних, емоційних зусиль [1, с.65–69].

Мета нетрадиційних уроків – формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їх пізнавальної діяльності; якості засвоєння сприйнятого матеріалу; створення творчої атмосфери в колективі учнів; виявлення здібностей учні та їх особливості: формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами; підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається; ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання.

Звичайно, ніхто не вимагає відмінити традиційний урок як основну форму навчання і виховання дітей. Мова йде про надання тому чи іншому виду класної діяльності нестандартних оригінальних прийомів, які сприятимуть збудженню інтересу, формування активної позиції, вихованню допитливості дітей, і разом з тим,

забезпечували швидке запам'ятовування, розуміння і засвоєння навчального матеріалу, звичайно, з урахуванням, віку і здібностей дітей.

До нетрадиційних уроків можна віднести:

Уроки змістової спрямованості. Їх основним компонентом є взаємини між учнями, засновані на змісті програмного матеріалу – уроки-семінари, уроки - конференції, уроки - лекції.

Уроки на інтегративній основі (уроки-комплекси, уроки панорами). Їм властиве викладання матеріалу кількох тем блоками, розгляд об'єктів, явищ в їх цілісності та єдності. Проводять такий урок кілька вчителів, один з яких ведучий. Поєднують різні предмети: історію та музику, географію та іноземну мову тощо.

Уроки міжпредметні. Мета їх — “спресувати” споріднений матеріал кількох предметів.

Уроки-змагання (уроки-КВК, уроки-аукціони, уроки-турніри, уроки-вікторини, уроки-конкурси). Передбачають поділ дітей на групи, які змагаються між собою, проведення різноманітних конкурсів, оцінювання їх результатів, нарахування певної кількості балів за правильність і повноту відповідей.

5. *Уроки суспільного огляду знань* (уроки-творчі звіти, уроки-заліки, уроки-експромт-екзамени, уроки-консультації, уроки-взаємонавчання, уроки-консилиуми). Особливості цих уроків полягають в опрацюванні найскладніших розділів навчальної програми, відсутності суб'єктивізму при оцінюванні (експертами виступають учні, дорослі, батьки). Вони спонукають до активної самостійної пізнавальної діяльності, вивчення додаткової літератури. Проводять їх наприкінці чверті, семестру, року.

6. *Уроки комунікативної спрямованості* (уроки-усні журнали, уроки-діалоги, уроки-роздуми, уроки-диспути, уроки-прес-конференції, уроки-репортажі, уроки-панорами, уроки-протиріччя; уроки-парадокси). Передбачають використання максимально різноманітних мовних засобів, самостійне опрацювання матеріалу, підготовку доповідей, виступи перед аудиторією, обговорення, критику або доповнення опонентів. Сприяють розвитку комунікативних умінь, навичок самостійної роботи. Підготовка доповідей розвиває мислення, пробуджує інтерес, перетворює малоцікаве повторення на захоплююче зіставлення точок зору.

7. *Уроки театралізовані* (уроки-спектаклі, уроки-концерти, кіно-уроки, дидактичний театр). Проводять їх у межах діючих програм і передбаченого навчальним планом часу, викликають емоції, збуджують інтерес до навчання, спираючись переважно на образне мислення, фантазію, уяву учнів.

8. *Уроки-подорожування, уроки-дослідження* (уроки-пошуки, уроки-розвідки, уроки-лабораторні дослідження, уроки-заочні подорожування, уроки-експедиційні дослідження, уроки-наукові дослідження). Зацікавлюють дітей, чий інтерес мають романтичну, фантастичну спрямованість. Пов'язані з виконанням ролей, відповідним оформленням, умовами проведення, витівками.

9. *Уроки з різновіковим складом учнів.* їх проводять з учнями різного віку, спресовуючи у різні блоки матеріал одного предмета, що за програмою вивчається у різних класах.

10. *Уроки-ділові, рольові ігри* (уроки-«Слідство ведуть знавці», уроки-імпровізації, уроки-імітації). Передбачають виконання ролей за певним сценарієм, імітацію різнопланової діяльності, життєвих явищ. Особливо цінною є навчальна гра для школярів молодших класів, у яких конкретне образне мислення переважає над абстрактним.

11. *Уроки драматизації* (драматична гра, драматизація розповіді, імпровізована робота у пантомімі, тіньові п'єси, п'єси з ляльками і маріонетками, усі види

непідготовленої драми — діяльність, де неформальна драма створюється самими учасниками гри). Спрямовані на розвиток співробітництва і єдності у навчальній групі. Драматизація є засобом надання навчальному матеріалу і навчальному процесу емоційності. Забезпечує міжпредметні зв'язки з літератури, історії, предметів естетичного циклу тощо.

12. *Уроки-психотренінги*. Спрямовані на розвиток і корекцію дитячої психіки (пізнавальної, емоційно-особистісної сфери), виховання індивідуальності, цілісної та багатогранної особистості. Використовують їх при навчанні дітей різного віку. Психотренінги загострюють сприйняття, поліпшують розумову діяльність. Навчання прийомів самоконтролю, самоорганізації, самодисципліни, розвиток активності сприяють психокорекції особистості [3, 333–336].

13. *Інтерактивні уроки*. Передбачають моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації. Іншими словами, інтерактивний урок – це співнавчання, взаємонавчання, де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання [6].

Пропонуємо конспект **інтерактивного** уроку з англійської мови (2 клас).

Тема уроку: Colors (Розмаїття кольорів).

Мета уроку: навчальна – узагальнити систему знань про кольори;

виховна – виховувати любов до англійської мови;

розвиваюча - розвивати навички монологічного мовлення, працювати над правильною фонетичною вимовою слів;

Обладнання: матеріал з книжки С. Бурлакова “ABC Fun”, наочний матеріал.

Хід заняття.

I. Організація учнів до уроку.

- Our lesson begins. Stand up!

- Good afternoon, children! Sit down, please and be attentive.

II. Актуалізація опорних знань.

My name is...

What is your name? What is your surname?

- What day is it today?

- What season is it now?

Today at our lesson we have a guest.

Показую наочність.

This is Spring. She comes to us to listen what we know about colours.

Be attentive. Show our guest, that you are nice pupils.

III. Повідомлення теми, мети і завдань уроку.

- Сьогодні на уроці ви поглибите свої знання про кольори.

1. Вправа «Чарівна квітка».

- First of all, we repeat the names of all the colours. And now children, look at the blackboard.

- What is this? This is a flower. You will repeat after me the names of the colours. Do you understand me?

- Well, repeat this all together.

- Good! Thank you.

2. Розгадування кросворду.

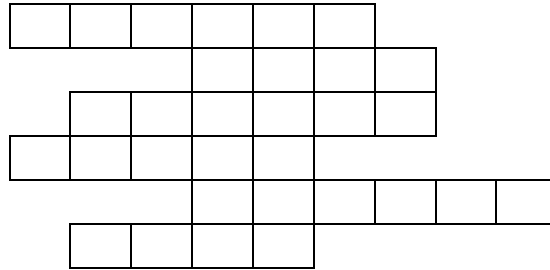
Завдання:

1. What color is the lemon?

2. What color is the cherry?

3. What color is our blackboard?
4. Look at me, please, what color is my skirt?
5. What color is grass and leaves in spring?
6. What color is the sky?

Який колір утворився?

Good. The Spring says: "Thank you".

- Now, dear children, let's write down our crossword with the new words in your exercise-books. Try to write as nice as possible, because our guest The Spring will correct the mistakes and give you some marks.

3. Робота над картинкою

In this picture you can see a boy. His name is Pat. And this boy has a very nice cat.

What colour is this cat?

This cat is black.

What colour is the Pat's hat?

The Pat's hat is black.

Listen to me; be attentive.

*Pat's black cat
is in Pat's black hat.*

Who can translate it?

Now, repeat after me. – Now repeat with me, all together.

Who wants to tell this tongue-twister by heart? (tongue-twister – скоромовка)

1. Гра

Now we shall play a game. Do you like to play?

What's this? This is a ball.

What colour is this ball?

I shall tell you the colour in Ukraine. And you will tell in English.

Do you understand me?

(Я вам буду кидати м'яч, кажучи при цьому назву кольору по-українськи, а ви мені повинні повернути м'яч і назвати цей колір по-англійськи).

The Spring says: "Thank you very much".

But we have a surprise for her.

5. Розучування пісні

Now we'll learn a new song.

The first time I'll sing this song myself. Listen to me.

I like red dress

I like green dress

I like blue dress

And I like brown.

I like yellow dress

Yellow is for happiness

Black and white

Look all right.

Look at the black-board, please.

Listen to me (Читаю лист сама):

Who wants to translate this poem?

Методично розучую вірш з дітьми

а) спочатку зачитую дві лінійки сама

Listen to me:

I like red dress

I like green dress

Потім вивчаю їх з дітьми

Repeat after me. (Діти повторюють кілька разів).

Таким самим чином вивчаю других дві лінійки

I like blue dress

And I like brown.

Після чого об'єдную їх з першими двома лінійками. І чотири останніх лінійки вивчаю так само.

I like yellow dress

Yellow is for happiness

Black and white

Look all right.

Тоді зачитую вірш ще раз сама і учні повторюють його декілька разів.

б) Закріплення вірша

Who wants to tell it by heart?

Please, you.

Yes, good. Sit down.

в) Вивчаю мелодію пісні.

Спочатку розучую мелодію двох перших лінійок:

1) Співаю сама

2) Учні повторюють за мною.

Listen to me.

Repeat after me.

Так само вивчаю мелодію двох других лінійок і об'єдную їх з першими.

Після чого вивчаю мелодію останніх лінійок. Співаю ще раз повністю всю пісню.

Listen to and look at me.

Повторюю її з учнями.

Repeat after me.

Діти співають її декілька разів, закріплюючи її.

Who want's to sing this song?

You, please.

Very good. Thank you.

6. Практична робота.

1. Створення абстрактних художніх образів осені та зими за спостереженням і з пам'яті на основі своїх почуттів, естетичних переживань. Лунає музика творів П. Чайковського зі збірки «Пори року».

Children, now your task is to draw the season you like. Take a piece of paper and pencils, don't be afraid I'll help you.

Діти працюють, учитель надає індивідуальну допомогу.

2. Аналіз учнівських робіт

Now, will you put you pictures at the blackboard and all of you will see all the works.

Your pictures are really nice. Thank you.

IV. Підсумок заняття

What colours do you know?
Who wants to tell the tongue-twister by heart?
Who can sing a song? Please, you.
- You were very active today and I'm glad.
Spring says, that you are nice pupils.
Our lesson is over. Good-bye.

V. Домашнє завдання

Now, children your homework for the next time is to learn the colors and to write them down in your copybook.

Таким чином, нетрадиційні уроки покликані підтримувати та розвивати природні задатки та індивідуальні здібності дитини, допомагати в становленні її суб'єктності, соціальності, культурної ідентифікації та творчої самореалізації.

1. Антипова О., Паламарчук В., Рум'янцева Д. У пошуках нестандартного уроку // Рад.школа. – 1991. – №1. – С.65-69.
2. Бегей М. Нестандартні уроки в початковій школі. – Івано-Франківськ, 1998. – 82 с.
3. Волкова Н. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2003. – 576 с.
4. Лухтай Л. Нестандартний урок // Поч. школа. – 1992. – №3 – С.31– 35.
5. Митник О., Шпак В. Народження нестандартного уроку // Поч. школа. – 1997. – №12. – С.11– 23.
6. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / За ред. О. Пометун. – К.: Вид. А.С.К. – 2003. – 192 с.

The article deal with the role of non-traditional lessons during the study of junior pupils. The author paid attention on the structure, aims, task, type of non-traditional lesson. He also made the note of interactive lesson of English lesson.

Key words: *non-traditional lesson, primary school.*